

Mediapolitiikan tila ja sen mittaaminen: väliraportti / M A-F

Tutkimushankkeen eteneminen syksyllä 2017

Hanke on kokonaisuutena edennyt suunnitellusti ja aikataulussa. Työpakettien suunnitelmissa eri vaiheiden ajoituksesta on kuitenkin lähtökohtaisia eroja johtuen mm. vastuuhenkilöiden muista tehtävistä sekä kussakin työpaketissa käytettävistä tutkimusaineistoista ja menetelmistä. Näin ollen osa työpaketeista on syksyn aikana ehtinyt jo toteuttaa oman tutkimuksensa empiirisen osuuden pääosin tai kokonaan ja loput työpaketeista pääsevät toteutusvaiheeseen vasta vuodenvaihteen jälkeen.

Valmistelutyö hankkeen suunnittelemiseksi ja käynnistämiseksi alkoi elokuussa 2017. Tutkimusta varten koottu työryhmä ehti pitää kaksi epävirallista valmistelukokousta (18.8.2017 ja 11.9.2017) jo ennen kuin hankesopimus astui voimaan (14.9.2017). Ensimmäisen työskentelykuukauden yhteinen tavoite oli laatia jokaiselle työpaketille oma työ- ja tutkimussuunnitelma. Ne esiteltiin hankeryhmän kokouksessa (29.9.2017) ja sen jälkeen hankeryhmän sisäistä keskustelua mm. työpakettien rajauksista sekä keskinäisestä työnjaosta jatkettiin sähköisesti Google Drive – ympäristössä.

Hankekokonaisuus ja sen työpakettien alustavat työsuunnitelmat esiteltiin lokakuussa 2017 ensin hanketta seuraavalle virkamiestyöryhmälle, jossa on liikenne- ja viestintäministeriön lisäksi mukana OKM:n, OM:n ja Viestintäviraston edustus (13.10.2017) ja viikkoa myöhemmin myös liikenne- ja viestintäministeri Anne Bernerille sekä media-alan sidosryhmille. Ns. pyöreän pöydän kokouksessa (20.10.2017) hanketta edustivat hankekoordinaattori Marko Ala-Fossin lisäksi tutkimushankkeen vastuulliset johtajat, tutkimusjohtaja Katja Valaskivi ja professori Hannu Nieminen.

Samassa yhteydessä media-alan sidosryhmille esitettiin pyyntö auttaa mahdollisuuksien mukaan tutkimusaineistojen hankkimisessa. Medialiitto järjestikin aineistoja koskien erillisen tapaamisen hankkeen tutkijoiden kanssa (2.11.2017). Tilastokeskuksen edustajat puolestaan esittelivät omia aineistojaan ja niiden saatavuutta hankeryhmän kokouksen yhteydessä (3.11.2017). Lisäksi useampi eri taho (mm. Radioiden liitto ja KAVI) on tämän jälkeen toimittanut omia aineistojaan hankeryhmän käyttöön.

Syksyn toisessa virkamiehistä muodostetun seurantaryhmän kokouksessa sekä myöhemmin samana päivänä (1.12.2017) pidetyssä kolmannessa hankeryhmän kokouksessa kartoitettiin työpakettien sen hetkistä tilannetta sekä kuultiin tutkija Ville Mannisen yhteenveto Media Pluralism Monitor 2017- tutkimuksen Suomen maaraportista. Samalla vahvistettiin hankkeen kokous- ja työskentelyaikataulut keväälle 2018.

Tutkimushankkeen aikataulu keväällä 2018

Seuraava hankkeen tutkijakokous pidetään 5.1. 2018. Hankkeen edustajat osallistuvat tarvittaessa myös liikenne- ja viestintäministeriön sidosryhmille suunnattuun pyöreän pöydän kokoukseen (11.1.2018), mutta yksityiskohtaisemmin

hankkeen etenemistä käsitellään seuraavassa ministeriöiden yhteisen seurantaryhmän kokouksessa (15.1.2018). Siihen osallistuu hankekoordinaattorin lisäksi tällä tietoa ainakin kahden työssään pidemmälle ehtineen työpaketin tutkijoita.

Kaikkien eri työpakettien osaraporttien ensimmäiset raakaversiot pyritään saamaan valmiiksi viimeistään 16.2.2018, jolloin niitä voidaan käsitellä hankkeen tutkijaryhmän viimeisessä yhteiskokouksessa 2.3.2018. Näin hankkeen kokonaisraportti voidaan toimittaa ministeriölle määräaikaan eli 16.3.2018 mennessä.

Työpakettikohtainen tilanne joulukuussa 2017

Työpaketti 1: Kansalaisen viestinnälliset perusoikeudet

Tutkimusaineistojen kerääminen on vastikään aloitettu ja datan keruuta ja taulukointia sekä aineistoja koskevia täsmennyksiä ja rajauksia on myös mietitty ja tarkennettu. Lisäksi muulle hankeryhmälle on esitetty pyyntö kommentoida tarkasteltavaksi otettavien lakien valikoimaa. Työpaketin vastuuhenkilöiden työnjakoa on täsmennetty niin, että Jockum Hildénin osuus käsittelee ensisijaisesti kansalaisten yksityisyyden suojaan liittyviä kysymyksiä, siihen liittyvää teoreettista keskustelua, lainsäädäntöä ja politiikkasuosituksia.

Työpaketti 2: Pääsy media- ja viestintäpalveluihin

Tähän mennessä työpaketissa on käyty läpi liikenne- ja viestintäministeriön sekä Viestintäviraston verkossa saatavilla olevat julkaisut vuosilta 2007-2017. Painoviestinnän ja sen osalta lähinnä sanomalehti- ja aikakauslehtijakelun kannalta keskeisin vuosittain tehtävä kotimainen tutkimus on Viestintäviraston kokoama postimarkkinaselvitys. Siinä on koottuna tieto mm. sanomalehtien varhaisjakelun volyymien sekä lehtien levikin kehityksestä. Tosin levikitietojen käyttäminen mihinkään painoviestintää koskevaan tarkasteluun voi käydä mahdottomaksi, sillä yhä useampi mediatalo (esim. Sanoma ja Aller) ei enää tarkastuta lehtiensä levikkiä. Televiestinnän puolella taas verkko-operaattorit saavat käytännössä määritellä itse mitä verkkotoimiluvissa niille määritellyt peitto-alueet tarkoittavat. Mobiiliverkoilta edellytetään tällä erää vain ulkopeittoa, sillä Viestintäviraston vuosi sitten laatima suositus televerkkojen peittoalueiden kriteereistä ei ole astunut voimaan. Yleisradioviestinnän osalta aineiston keruu on vasta alussa ja tarkempi analyysi on sekin kokonaisuutena vuorossa vasta vuodenvaihteen jälkeen.

Työpaketti 3: Median monimuotoisuus ja moniarvoisuus

Tähän mennessä on tehty käsitteellistä analyysia ja pohjustettu kirjallisuuskatsausta monimuotoisuuden ja moniarvoisuuden tutkimuksesta. Empiirisesti on kartoitettu sitä, miten moninaisuuden eri käsitteitä käytetään suomalaisessa mediapoliittisessa päätöksenteossa. Analysoitavaksi on valittu LVM:n media- ja viestintäpolitiikkaan liittyvät raportit (Julkaisuja-sarja 2007-2017) sekä media- ja viestintäpolitiikkaan liittyvä lainsäädäntö (yleisradiolaki, tietoyhteiskuntakaari jne.) esitöineen (hallituksen esitykset, valiokuntamietinnöt).

Toistaiseksi on analysoitu 116 eri dokumenttia (eli lähinnä LVM:n raportit, joskin Suomalainen tv-tarjonta -raportit analysoidaan erikseen). Lainsäädännön analyysi on

alussa. Hakusanoina ovat “monimuotoisuus”, “monipuolisuus”, “moniarvoisuus”, “moninaisuus” ja “keskittyminen”. Lainsäädännön osalta on tarkoitus analysoida paitsi lainmuutoksia ja niiden valmistelua myös jo kumottuja lakeja, sillä käsitteet ja niiden merkitykset juontuvat usein aiemman lainsäädännön valmisteluasiakirjoista (esim. televisio- ja radiotoimintalaki, viestintämarkkinalaki). Näin jäljitetään määritelmien ja keskustelun jatkuvuutta sekä mahdollisia katkoksia. Käsiteanalyysissa hyödynnetään Philip Napolin (1999) monipuolisuuden ulottuvuuksia koskevaa mallia. Työpakettiin kuuluvaa Suomen mediakenttää ja sen moninaisuutta kuvaavan tilastoaineiston ja olevassa olevan mittariston systemaattista läpikäyntiä ei ole vielä aloitettu.

Työpaketti 4: Kansalaisten ja yhteiskunnan suojelu

Työpaketin kannalta relevantin julkisesti saatavilla olevan aineiston kartoittaminen on viimeistelyä vaille valmis. Dokumenttien ja tutkimusten sisältö on tiivistetty laadulliseen aineistomatriisiin. Aineistomatriisi palvelee sekä teoreettisen että empiirisen osuuden toteuttamista. Nyt käynnissä on aineiston karkea koodaus. Tällä hetkellä matriisissa on nimekkeitä 105, mutta aineistolle tehdään vielä karsintaa. Vain karsinnan jälkeen jäljelle jäävät julkaisut ja dokumentit tullaan ottamaan empiirisessä analyysissä lähempään tarkasteluun. Aineiston analyysia ei ole vielä aloitettu.

Aineiston kartoittamisessa keskeisiä ovat olleet valtioneuvoston julkaisuarkisto Valto, Tampereen yliopiston hakukone Andor (hakee tutkimuksia, artikkeleita, väitöskirjoja ja muita julkaisuja monipuolisesti eri tietokannoista ja yliopiston kirjastoluettelosta) sekä eri toimijoiden omat verkkosivut ja julkaisuluettelot. Lähteitä haravoidaan myös Nordicomin uutiskirjeistä (European media policy ja Media trends in the nordic countries). Aineisto on valikoitu otsikoiden ja kuvausten perusteella ja tekstiin on tehty vielä sanahaku tietyin kriteerein (käytössä sanalistaus). Laadulliseen matriisiin tiivistämistä varten on käyty läpi otsikkotasot, perustiedot/abstraktit, graafiset esitykset, keskeiset tulokset ja johtopäätökset.

Mediakasvatus päätettiin sisällyttää työpakettiin mukaan, mutta sitä tarkastellaan mittariston kannalta ainoastaan kansalaisten ja yhteiskunnan suojelun näkökulmasta. Suojelu-näkökulmaan rajaamisessa on kyse sisällöllisestä rajauksesta työpaketin teemaan, mutta se on tarpeellinen tehdä myös työekonomisista syistä, sillä työpaketti laajentuu mediapolitiikan periaatteita edistävään opetus- ja kulttuuripolitiikkaan.

Työpaketti 5: Median läpinäkyvyys ja vastuu

Työpaketin tutkija Aino Koskeniemi on lokakuun alusta lähtien kerännyt aineistoja, koonnut teoriapohjaa ja käynyt läpi 137 erilaista media- ja viestintäyhtiöiden verkkosivustoa tutkien, löytyykö niiltä tietoja media- tai viestintäyhtiön omistajakonsernista. Vain 58 prosenttia mediasivustoista sisälsi tiedon omistajakonsernista tai linkin omistajasivuille. Vastaavasti kahdelta teleoperaattoreilta kolmesta verkkosivulta löytyi tieto suurimmista omistajista. Koko aineistossa Loviisan Sanomat oli ainoa verkkolehti, jonka sivuilta löytyy linkki myös JSN:n sivuille ja oikaisukäytäntöihin.

Lisäksi työpaketissa on tutkittu 337 Julkisen Sanan Neuvoston (JSN) ja 119 Mainonnan eettisen neuvoston (MEN) päätöstä vuosilta 2014- 2017. Näistä valikoitiin

aineistoksi ne kantelut, jotka koskevat joko Journalistin ohjeita 2, 4, 6 ja 16 tai markkinoinnin ja mainonnan tunnistettavuutta. Näin tarkempaan analyysiin kertyi yhteensä 120 kantelua. Työpakettin osaraportin raakaversio valmistuu joulukuun 2017 lopussa.

Työpaketti 6: Taloudellinen ja rakenteellinen kehitys

Työpaketissa analysoidaan tilinpäätösaineistoja ja työpaketin alaan liittyviä ministeriöiden ja valtioneuvoston raportteja. Tilinpäätösaineiston tietolähteenä käytetään Bureau van Dijkin Orbis Europe -yrittäjätietokantaa, joka sisältää noin 80 miljoonan eurooppalaisen yrityksen tilinpäätöstiedot. Tilinpäätösanalyysin tarkasteluajanjakso alkaa vuodesta 2007 ja päättyy vuoteen 2016, joka oli raportin kirjoittamishetkellä viimeisin vuosi, jolta oli saatavilla vertailukelpoista tietoa suurimmasta osasta yrityksistä. Marraskuussa 2017 toteutettiin ensimmäisen vaiheen aineistohaku, jonka tilinpäätösaineisto koostui yhteensä 34 236 yrityksen tiedoista (TOL 2008 Pääluokka J Informaatio ja viestintä). Tutkimusryhmän kokouksessa käydyn keskustelun perusteella päätettiin rajata osa toimiala-aloista selvityksen ulkopuolelle.

Hankkeen tutkijat ovat myös keränneet yhteensä noin neljäkymmentä Liikenne- ja viestintäministeriön, Työ- ja elinkeinoministeriön, Opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Valtioneuvoston kanslian kymmenen viime vuoden aikana julkaisemaa tämän työpaketin kannalta mahdollisesti relevanttia julkaisua. Näiden raporttien työpaketin kannalta keskeiset suositukset yms. tullaan lyhyesti analysoimaan joulukuun 2017 ja tammikuun 2018 aikana. Edellä mainittujen aineistojen lisäksi työpaketin vastaavat tutkijat ovat keränneet loppuraportin kirjoittamista varten uusimpia media-alan toimintaympäristöön liittyviä tilastojulkaisuja.

Työpaketti 7: Päätöksenteko ja policy

Tähän mennessä vastuuhenkilöt ovat jo keränneet aineistoa ja valmistelleet tekstiä osaraportin teoreettista osaa varten muun muassa Suomessa ja toisaalta Ruotsissa käydystä viestintäpolitiikkaa koskevasta keskustelusta. Työpaketin varsinainen empiirinen osuus ajoittuu kuitenkin suunnitellusti vasta ensi vuoden puolelle. Tarkastelujaksoksi on alustavasti rajattu viimeiset kaksi vaalikautta (2011 -), mutta tarvittaessa se ulotetaan vuoteen 2007 saakka. Aineistoksi ei ole aikomus ottaa ainoastaan LVM:n lakihankkeita, vaan rajata valinnat tiettyjen mediaan liittyvien aspektien kautta.

Työpaketti 8: Kansainvälinen vertailu

Työpaketissa on tähän mennessä kerätty aineistoa silmälläpitäen erityisesti eri Pohjoismaiden viimeaikaista kehitystä koskien mediatukia (suorat ja epäsuorat tuet, ml. ALV-keskustelu), monipuolisuustavoitteita sekä kansalaisten mediankäyttöä ja siitä käytyä julkista keskustelua liittyen mm. sosiaalisesta mediaan ja uutisten välittymiseen lukijoille. Vaikka julkisen palvelun rahoitus herättää tällä erää paljon keskustelua muissa pohjoismaissa, tässä yhteydessä asiaa ei ole tarkoitus käsitellä.

LIITE 1. Linkit työpakettien ajantasaisiin työsuunnitelmiin Google Drivessä

Työpaketti 1: Kansalaisen viestinnälliset perusoikeudet

<https://drive.google.com/open?id=1rLSo0wjl3DOgRoc6fNTvRGmsxTeZvRJ4zMsET1wDaA0>

Työpaketti 2: Pääsy media- ja viestintäpalveluihin

https://drive.google.com/open?id=1LvQJ1G20fX4gKn9HKCzCQ_XnHHzB5arSOpjZadrX3w

Työpaketti 3: Median monimuotoisuus ja moniarvoisuus

https://drive.google.com/open?id=17Yf5whGe5pPYI6uHs1pmoGiGTpvJjd24Ng-b_L9gs7E

Työpaketti 4: Kansalaisten ja yhteiskunnan suojelu

<https://drive.google.com/open?id=1wfnZPq-StlYBFa9ca-2cqiyK2p9FaS5A8aUpefJ12jA>

Työpaketti 5: Median läpinäkyvyys ja vastuu

https://drive.google.com/open?id=1P_SeeUfbWB5hr4kW2fLfrSxeB3mRPIAqstOX7HFdCJ4

Työpaketti 6: Taloudellinen ja rakenteellinen kehitys

https://drive.google.com/open?id=1_oaSB6HeOzwfFCMyIa0G3Bg-ge9UEkoEkFdBqAQVSL0

Työpaketti 7: Päätöksenteko ja policy

https://drive.google.com/open?id=1C2u5-Cy_LQrMPgFFITTQCzBklwoGPFT8QUhBbQBRn7c

Työpaketti 8: Kansainvälinen vertailu

https://drive.google.com/open?id=1fZcyTwW50S4OPhGT8o4Zsibt_zxFKjdxDCn2oEIHoWl

19.12.2018

Mediaselvityksen väliraportoinnin liitteeksi

Mediaselvityksen väliraportti: tilaajan huomioita jatkotyöhön

Hankkeen väliraportoinnin yhteydessä tilaaja haluaa kiinnittää huomiota seuraaviin asioihin ja korostaa niiden huomioimista jatkotyössä:

- Alustojen ja kansainvälisen kilpailun tunnusluvut ja yleinen merkitys tulee ottaa huomioon. Erityisesti mm. TP 3 sekä TP6¹.
- Median käytön näkökulma tulisi huomioida soveltuvissa työpaketeissa, ovat osin mukana jo TP 6:ssa. Tulee varmistaa, että mediaan käyttöön liittyvät näkökulmat ja mittaroinnit ovat mukana loppuraportissa.
- Mediakasvatus, TP 4 tai muu soveltuvaksi katsottava paketti. Perusluvut ja tiedot mediakasvatuksesta Suomessa tulisi ottaa mukaan. Nämä ovat käytännössä olemassa ja saatavilla KAVI:lta varsin suoraan.
- Valeuutisilmiön osalta olisi hyvä olla jokin tiivistä esitetty perustuva näkemys aiheen merkityksestä Suomessa, mikäli tämä on nykytutkimuksen valossa mahdollista.

Hankkeen 1. laskutus (Tampereen yo 25 000 euroa + Helsingin yo 25 000 euroa) on hyväksytty 19.12

¹ Aiheesta toimitettu taustaksi Tanskassa selvitys, joissa käsitelty laajalti alustojen vaikutusta: https://slks.dk/fileadmin/user_upload/dokumenter/medier/Mediernes_udvikling/2017/Specialrapporter/Internationale_aktorer/Rapport_og_bilag/Summary_in_English.pdf

